

kand. polyt. nauk : spets. 23.00.02 "Polytycheskiye ynstytuty, etnopolytycheskaya konfliktologiya, natsyonal'niy y polytycheskiye protsessy y tekhnologiy" / Evtuyushkin A. Yu. – M., 2009. – 26 s.

7. Lapteva Yu. Y. Polytycheskiy natsyonalizm v sovremennoy Rossyy (1990–2005 hh.): tendentsyy y protyvorechiya : avtoref. dyss. na soyskanye nauch. stepeny kand. polyt. nauk : spets. 23.00.02 "Polytycheskiye ynstytuty, etnopolytycheskaya konfliktologiya, natsyonal'nie y polytycheskiye protsessy y tekhnologiy" / Lapteva Yu. Y. – Voronezh, 2007. – 24 s.

8. Lopatyn Y. D. Ekstremizm kak sotsyal'no-polytycheskoe yavlenye sovremennoho myra (osobennosti eho vozniknoveniya y razvytiya v Rossyy) : avtoref. dyss. na soyskanye nauch. stepeny kand. polyt. nauk : spets. 23.00.02 "Polytycheskiye ynstytuty, etnopolytycheskaya konfliktologiya, natsyonal'niy y polytycheskiye protsessy y tekhnologiy" / Lopatyn Y. D. – Yaroslavl', 2007. – 18 s.

9. Mukhametshyna N. S. Osnovniy elementy natsyonalistycheskoy ydeologii / N. S. Mukhametshyna // Vestnyk Samarskoho gosudarstvennoho unyversyteta. – 2004. – № 1 (31). – S. 55–62.

10. Pro osnovy natsional'noyi bezpeky Ukrainy : zakon Ukrainy vid 19.06.2003 № 964-IV (redaktsiya vid 18.05.2013, pidstava 221-18) [Elektronnyy resurs] // Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrainy. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

11. Sazanova E. A. Krymynologicheskaya kharakterystyka y preduprezhdenye molodezhnoy prestupnosti ekstremist'skoy napravlenosti v Rossyyskoy Federatsyy : avtoref. dyss. na soyskanye nauch. stepeny kand. jur. nauk : spets. 12.00.08 "Uholovnoye pravo y krymynologiya; uholovno-yspolnytel'noye pravo" / Sazanova E. A. – M., 2007. – 21 s.

12. Sentyurin Yu. P. Polytycheskiy ekstremizm y patriotycheskoe vospytanye molodezhy na sovremennoy etape razvytiya hrazhdanskoho obschestva v Rossyy : avtoref. dyss. na soyskanye nauch. stepeny kand. polyt. nauk : spets. 23.00.02 "Polytycheskiye ynstytuty, etnopolytycheskaya konfliktologiya, natsyonal'niy y polytycheskiye protsessy y tekhnologiy" / Sentyurin Yu. P. – Nyzhnyy Novhorod, 2007. – 23 s.

13. Sokolov M. M. Samopredstavlenye orhanyzatsyy v ruskom radykal'nom natsyonalistycheskom dvizhenyy : avtoref. dyss. na soyskanye nauch. stepeny kand. sots. nauk : spets. 22.00.04 "Sotsyal'naya struktura, sotsyal'niy ynstytuty y protsessy" / Sokolov M. M. – SPb., 2003. – 28 s.

14. Sharova V. L. Ydeologiya radykal'noho natsyonalizma v sovremennoy Rossyy : avtoref. dyss. na soyskanye nauch. stepeny kand. polyt. nauk : spets. 23.00.02 "Polytycheskiye ynstytuty, etnopolytycheskaya konfliktologiya, natsyonal'niy y polytycheskiye protsessy y tekhnologiy" / Sharova V. L. – M., 2008. – 26 s.

Vasylchuk E. O. PhD in Political Science, Associate Professor of History and Social Sciences Ukraine Cherkassy State Technological University (Ukraine, Cherkassy), asdp_ua@bk.ru

Theoretical approaches to the study of Russian extremism

Theoretical approaches to the study of Russian extremism. It is concluded that the multiplicity of research approaches due to the fact that extremism is one of the most dangerous and difficult to forecast phenomena of our time, able to spread its influence in various spheres of public life, becoming a significant factor destabilizing socio-economic and political situation in the country.

Keywords: Russian extremism, theoretical approaches, radicalism and violence

Васильчук Е. О., кандидат политических наук, доцент кафедры истории Украины и общественных дисциплин Черкасского государственного технологического университета (Украина, Черкассы), asdp_ua@bk.ru

Теоретические подходы к изучению русского экстремизма

Проанализированы теоретические подходы к изучению российского экстремизма. Сделан вывод о том, что множественность научно-исследовательских подходов обусловлена тем, что экстремизм является одним из наиболее опасных и сложно прогнозируемых феноменов современности, способным распространять свое влияние на различные сферы общественной жизни, став весомым фактором дестабилизации социально-экономической и политической ситуации в стране.

Ключевые слова: российский экстремизм, теоретические подходы, радикализм, насилие

* * *

УДК 94 (475)

Przybyszewska K.
Doktor, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku
(Polska, Płock), kinga.przybyszewska@gmail.com

RODZINA WIELODZIETNA I NIEPELNA JAKO KLIENCI POMOCY SPOLECZNEJ

We współczesnym świecie pomoc społeczna staje wobec nowych wyzwań wynikających zarówno z pojawiania się niewystępujących dotychczas ryzyk społecznych, jak i ograniczeń budżetowych. Zmianie ulega struktura zatrudnienia, postępuje starzenie się społeczeństw, zmienia się model rodziny, nasila się jej niestabilność. Polityka społeczna państwa wobec rodziny to najczęściej próba formalnego oddziaływania, ale i niekiedy tworzenia preferencyjnych warunków do realizacji przez rodzinę określonych funkcji społecznych i zawodowych. Wpływ na tempo przeobrażeń w wielkości i strukturze rodziny ma nie tylko deklarowana polityka państwa, ale warunki ekonomiczne i kulturowe w których jest realizowana. Od rodziny jej członkowie oczekują przede wszystkim zapewnienia im poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji, wynikającej ze wzajemnego zobowiązania do pomocy. Liczą też najczęściej na to, że celowe działania państwa przyczynią się do utrwalenia i lepszej realizacji istniejących w ramach rodziny więzi i zobowiązań.

Słowa kluczowe: rodzina niepełna, rodzina wielodzietna, pomoc społeczna, jednostki organizacyjne pomocy społecznej

(statтя друкється мовою оригіналу)

We współczesnym świecie pomoc społeczna staje wobec nowych wyzwań wynikających zarówno z pojawiania się niewystępujących dotychczas ryzyk społecznych, jak i ograniczeń budżetowych. Zmianie ulega struktura zatrudnienia, postępuje starzenie się społeczeństw, zmienia się model rodziny, nasila się jej niestabilność. Zjawiska te prowadzą do rosnących nierówności społecznych, nowych form niedostosowania społecznego i wykluczenia [1, s. 57] W rezultacie rośnie zapotrzebowanie na usługi społeczne, w tym zwłaszcza te oferowane w ramach pomocy państwa. Oznacza to, z jednej strony, konieczność ewolucji polityki społecznej, z drugiej zaś – wzrost znaczenia pracy socjalnej jako ostatniego ogniwa jej realizacji na szczeblu lokalnym.

Praca socjalna wspiera zmiany społeczne, rozwiązywanie problemów w stosunkach międzyludzkich oraz wydobywanie z ludzi sił i wolności, aby mogli osiągnąć dobrobyt. Używając teorii zachowań ludzkich i systemów społecznych praca socjalna oddziałuje tam, gdzie ludzie wchodzą w interakcje ze środowiskiem. Fundamentem pracy socjalnej są zasady praw człowieka i sprawiedliwości społecznej [2, s. 164]. Prowadzenie pracy socjalnej jest w Polsce zadaniem nałożonym ustawowo na gminne ośrodki pomocy społecznej.

Środowisko zawodowe oddziela przy tym profesjonalną pracę socjalną, jako działalność nakierowaną na pomaganie innym, pracę z drugim człowiekiem, skupienie się na rozwiązywaniu problemów jednostki, rodziny lub grupy społecznej od zjawiska błędnie w społeczeństwie utożsamianym z pracą socjalną – wypłacaniem zasiłków i świadczeń z pomocy społecznej. W ramach profesji dokonuje się licznych działań mających na celu poprawę jakości życia społeczności lokalnej, animację środowiska lokalnego, pracę z rodzinami dysfunkcyjnymi a także realizującymi zadania pieczy zastępczej (rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze). Tym samym pracownicy socjalni stanowią jeden z najważniejszych podmiotów realizacji lokalnej polityki społecznej w Polsce, ogniwo bezpośredniego kontaktu z potrzebującymi wsparcia pomocy społecznej.

Pomoc społeczną można otrzymać w Polsce z 15 powodów, zwanych niekiedy ryzykami socjalnymi. Są to: ubóstwo, sieroctwo, bezdomność, bezrobocie,

niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, przemoc w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych, brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego, alkoholizm lub narkomania, zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa, klęska żywiołowa lub ekologiczna [3, s. 3]

Podając próbę określenia miejsca rodziny w pomocy społecznej należy odwołać się do rozważań na temat roli rodziny w tworzeniu prawidłowo funkcjonującego społeczeństwa. Polityka społeczna państwa wobec rodziny to najczęściej próba formalnego oddziaływania, ale i niekiedy tworzenia preferencyjnych warunków do realizacji przez rodzinę określonych funkcji społecznych i zawodowych. Wpływ na tempo przeobrażeń w wielkości i strukturze rodziny ma nie tylko deklarowana polityka państwa, ale warunki ekonomiczne i kulturowe w których jest realizowana. Od rodziny jej członkowie oczekują przede wszystkim zapewnienia im poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji, wynikającej ze wzajemnego zobowiązania do pomocy. Liczą też najczęściej na to, że celowe działania państwa przyczynią się do utrwalenia i lepszej realizacji istniejących w ramach rodziny więzi i zobowiązań

W Polsce realizacja polityki społecznej przyjaznej rodzinie - rodzinnej polityki społecznej - wydaje się być zadaniem wyjątkowo prostym i oczywistym, gdyż w systemie wartości polskiego społeczeństwa najważniejszą i najtrwalszą deklarowaną wartością jest rodzina, małżeństwo, posiadanie i wychowywanie dzieci wspólnie przez oboje rodziców. Od ponad pół wieku badania socjologiczne wykazują, że najtrwalszą wartością w polskim społeczeństwie jest rodzina. Wszystkie badania pokazują, że rodzina, małżeństwo, dzieci zajmują w systemie wartości pozycję pierwszoplanową i trwałą.

Zadania polityki społecznej w Polsce realizowane są poprzez jednostki organizacyjne pomocy społecznej (JOPS). Zgodnie z Ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004, nr 64, poz. 593 z późn. zm.), jednostka organizacyjna pomocy społecznej to: regionalny ośrodek polityki społecznej, powiatowe centrum pomocy rodzinie, ośrodek pomocy społecznej, dom pomocy społecznej, placówka specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego, placówka opiekuńczo-wychowawcza, ośrodek adopcyjno-opiekuńczy, ośrodek wsparcia i ośrodek interwencji kryzysowej.

Ośrodki pomocy społecznej są to jednostki organizacyjne wykonujące zadania z zakresu pomocy społecznej we właściwych dla obszaru ich działania jednostkach samorządu terytorialnego: zadania pomocy społecznej w gminach wykonują jednostki organizacyjne – gminne ośrodki pomocy społecznej, zadania pomocy społecznej w powiatach wykonują jednostki organizacyjne – powiatowe centra pomocy rodzinie (w miastach na prawach powiatu MOPS lub MOPR, MGOPS), zadania pomocy społecznej w województwach samorządowych wykonują jednostki organizacyjne – regionalne ośrodki polityki społecznej.

W ustawie o pomocy społecznej z art.6 punkt 14 rodzina interpretowana jest jako – osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące. Rodziny niepełne interpretowane są jako określony typ biologicznej rodziny. Stanowią znaczącą grupę beneficjentów programów pomocowych, organizowanych w określonych ramach instytucjonalnych, wyznaczonych przez politykę społeczną. Pozycja rodzin wielodzietnych niepełnych jako adresatów działań publicznych zależy od modelu polityki społecznej przyjętej w danym kraju i w danym czasie, w tym przede wszystkim od typu uprawianej polityki rodzinnej i przyjętego modelu wsparcia najniższym (pomocy społecznej). Pomoc społeczna stanowi część zadań publicznych, kierowanych do osób i rodzin, znajdujących się w sytuacji krytycznej. „Domyka” działania z zakresu zabezpieczenia społecznego – od zakresu, jakości i wielkości wsparcia udzielanego w innych segmentach zabezpieczenia społecznego zależy liczba potencjalnych beneficjentów pomocy społecznej.

Pomoc udzielana klientom pomocy społecznej udzielana jest w oparciu o następujące progi dochodowe:

Tabela 1. Progi dochodowe dla rodzin niepełnych [w:] Ustawie o pomocy społecznej, świadczeniach rodzinnych i świadczeniach z funduszu alimentacyjnego (stan prawny na dzień 06.02.2015) [4, s. 2] [5, s. 1]

Ustawa o pomocy społecznej:

dla osoby samotnie gospodarującej- 542 zł

dla osoby w rodzinie - 456 zł

Ustawa o świadczeniach rodzinnych:

dochód na osobę w rodzinie albo dochód osoby uczącej się - 574 zł

gdy członkiem rodziny jest dziecko niepełnosprawne, dochód na osobę w rodzinie albo dochód osoby uczącej się - 664 zł

Ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów - 725 zł

Źródło: Opracowanie własne

Zasadnicze cele, przewidziane w Ustawie o pomocy społecznej (art. 2 i 3) sprowadzają się głównie do:

umożliwienia osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości,

wspierania osób i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka,

zapobiegania trudnym sytuacjom życiowym (w których osoby i rodziny nie są w stanie pokonać samodzielnie),

pomocy w życiowym usamodzielnieniu osób i rodzin, działań na rzecz integracji osób i rodzin ze środowiskiem .

Zapewnienie realizacji zadań związanych z pomocą społeczną spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego (gmina, powiat, województwo) oraz na organach administracji rządowej.

Zadania podstawowych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej:

Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje m.in. następujące zadania:

opracowanie i realizacja programów przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, wyrównywania szans osób niepełnosprawnych oraz pomocy społecznej,

organizowanie szkolenia zawodowego kadr pomocy społecznej,

rozpoznawanie przyczyn ubóstwa oraz opracowanie programów pomocy społecznej wspierających samorządy lokalne w działaniach na rzecz ograniczania tego zjawiska,

inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej, w tym w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,

prowadzenie banku danych o wolnych miejscach w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie województwa,

sporządzanie bilansu potrzeb w zakresie pomocy społecznej,

realizacja zadań z zakresu polityki prorodzinnej, a zwłaszcza opracowanie i wdrażanie programów dotyczących polityki prorodzinnej,

opracowanie programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów korekcyjno - edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie,

realizowanie zadań związanych z koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego w przypadku przemieszczania się osób w granicach Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego w zakresie świadczeń rodzinnych,

współuczestniczenie w wykorzystaniu środków unijnych, szczególnie z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitału Ludzkiego,

realizacja innych zadań wynikających z podpisanych umów i porozumień.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie realizuje m.in.:

opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami,

prowadzenie specjalistycznego poradnictwa,

organizowanie opieki w rodzinach zastępczych, udzielanie pomocy pieniężnej na częściowe pokrycie kosztów utrzymania umieszczonych w nich dzieci oraz wypłacanie wynagrodzenia z tytułu pozostawienia w gotowości przyjęcia dziecka albo świadczonej opieki i wychowania niespokrewnionym z dzieckiem zawodowym rodzinom zastępczym,

zapewnienie opieki i wychowania dzieciom całkowicie lub częściowo pozbawionym opieki rodziców, w szczególności przez organizowanie i prowadzenie ośrodków adopcyjno - opiekuńczych, placówek opiekuńczo - wychowawczych, dla dzieci i młodzieży, w tym placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym, a także tworzenie i wdrażanie programów pomocy dziecku i rodzinie,

pokrywanie kosztów utrzymania dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w placówkach opiekuńczo - wychowawczych i w rodzinach zastępczych, również na terenie innego powiatu,

przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym placówki opiekuńczo - wychowawcze typu rodzinnego i socjalnego, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, rodziny zastępcze oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze,

specjalne ośrodki szkolno - wychowawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze,

pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia, młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo - wychowawcze typu rodzinnego i socjalizacyjnego, domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, rodziny zastępcze oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, mających braki w przystosowaniu się,

pomoc osobom mającym trudności w integracji ze środowiskiem, które otrzymały status uchodźcy,

pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,

prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób,

prowadzenie mieszkań chronionych dla osób z terenu więcej niż jednej gminy oraz powiatowych ośrodków wsparcia, w tym domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, z wyłączeniem środowiskowych domów samopomocy i innych ośrodków dla osób z zaburzeniami psychicznymi,

prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej, udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach, szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu,

doradztwo metodyczne dla kierowników i pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu powiatu,

podejmowanie innych działań wynikających z rozeznaczonych potrzeb, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych,

sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, również w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu informatycznego,

sporządzanie bilansu potrzeb powiatu w zakresie pomocy społecznej, itd.

Ośrodek Pomocy Społecznej świadczy następujące usługi:

zadania z zakresu pomocy społecznej,

zadania z zakresu świadczeń rodzinnych,

zadania z zakresu pomocy osobom uprawnionym do alimentów,

zadania z zakresu wspierania rodziny,

zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

W kontekście do zadań własnych i zleconych z zakresu pomocy społecznej należy:

opracowywanie projektów i realizacja przyjętej przez radę gminy strategii rozwiązywania problemów społecznych,

przygotowanie oceny zasobów pomocy społecznej w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej,

przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych, okresowych, celowych, specjalnych.

opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalno – rentowe za osobę, która rezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem

rodziny oraz niezamieszkującymi wspólnie matką, ojcem lub rodzeństwem,

praca socjalna,

współpraca z powiatowym urzędem pracy.

Instrumenty pozostające w dyspozycji JOPS w obszarze: profilaktyki – wspieranie rodzin poprzez pracę socjalną, poradnictwo, placówki wsparcia, świetlice środowiskowe, a także za pomocą wspierania dochodów w postaci zasiłków, świadczeń rodzinnych, dodatków mieszkaniowych i stypendiów oraz dożywiania dzieci w szkołach,

aktywizacji - gdzie podstawowymi instrumentami są: kontrakt socjalny, indywidualny program zatrudnienia socjalnego oraz zatrudnienie wspierane i ekonomia społeczna, a także warsztaty terapii zajęciowej i środowiskowe domy samopomocy;

opieki - zarówno wobec osób starszych, niepełnosprawnych i długoterminowo chorych (domy pomocy społecznej, zakłady opiekuńczo-lecznicze, zakłady pielęgnacyjno – opiekuńcze, rodzinne domy pomocy, usługi opiekuńcze), jak i rodzin niewydolnych wychowawczo (rodzinne formy, placówki dzienne i całodobowe);

integracji – głównie poradnictwo oraz współdziałanie z organizacjami instytucji samopomocy (klubów integracji społecznej) [3, s. 43]

Pomoc udzielaną można analizować uwzględniając różne jej aspekty: pomoc finansową, pomoc materialną oraz programy na rzecz wspierania rodzin. Pomoc finansowa może być przyznawana rodzinom w postaci dofinansowań, czy też w postaci zasiłków. Rodziny, które się usamodzielniają czy znalazły się w trudnej sytuacji, mogą liczyć na pomoc ze strony państwa w postaci dofinansowania czy też dodatku mieszkaniowego. Rodziny posiadające dzieci mogą liczyć też na pomoc finansową w postaci różnych zasiłków, świadczeń, czy też Karty Dużej Rodziny. Pod terminem pomocy materialnej ze strony państwa należy tu rozumieć zarówno wszelkie usługi, z których mogą korzystać rodziny, jak i pracę socjalną. Rodziny, które mają niskie dochody, mogą liczyć na pomoc ze strony gmin polegającą na dofinansowaniu lokali komunalnych, socjalnych oraz zastępczych. Wśród programów wspierających rodziny można wyróżnić programy ogólnokrajowe, jak i te działające na w poszczególnych powiatach czy też gminach. Dzięki nim rodzice w rodzinach wielodzietnych i niepełnych mogą brać bezpłatny udział w różnego rodzaju szkoleniach, kursach.

Bibliografia

1. Leś E., Rekonstrukcja modeli społecznych w państwach europejskich a funkcje organizacji społecznych, [w:] J. Orczyk, B. Balcerzak-Paradowska, M. Szylo-Skoczny, C. Żołędowski (red.) Polityka społeczna. Kontynuacja i zmiana, IPiSS, Warszawa 2012, s. 57.
2. Olech A., Luczyńska M., Pracownicy socjalni w Polsce – portret zbiorowy 2013, Instytut Rozwoju Służb Społecznych, Warszawa 2013, s. 164.
3. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej
4. Podstawa prawna: Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2012r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz. U z dnia 10 sierpnia 2012r., poz.823)
5. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 sierpnia 2012r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny oraz wysokości świadczeń rodzinnych (Dz. U. Z dnia 24 sierpnia 2012r., poz. 959)

Przybyszewska K., Doktor, The State School of Higher Professional Education in Plock (Poland, Plock), kinga.przybyszewska@gmail.com

Large families and incomplete customers as a social aid

In the present world social care faces a lot of challenges because of new social risks and budget limitations. The structure of employment undergoes changes, the societies get older, the model of the family changes and it becomes less stable. The social policy of the country most often means formal influence, sometimes creating preferable conditions for the family to fulfil certain social and professional functions. Not only the declared social policy of the country but also the economic and cultural conditions influence the pace and size of the changes. The family members expect their family to provide them with the sense of security and stability which is the consequence of the mutual obligation to help. They also expect that the government actions will help to strengthen the family bond and to help with the realization of the existing bonds and obligation within the family.

Keywords: single parent family, large family, social care, social care institutions

Пшибишевська К., доктор, Вища державна професійна школа в Плоцьку (Польща, Плоцьк), kinga.przybyszewska@gmail.com

Багатодітні і неповні сім'ї як клієнти соціальної допомоги

У сучасному світі соціальна допомога кожного дня долає нові виклики пов'язані з появою нових суспільних ризиків та бюджетних обмежень. Змінюється структура працевлаштування, старіє суспільство, змінюється модель сім'ї, посилюється її нестабільність. Соціальна політика держави щодо сім'ї найчастіше зводиться до формального впливу, проте інколи створює умови для реалізації сім'єю визначених суспільних і професійних функцій. На швидкість росту сім'ї та її кількісний склад впливає не тільки декларована політика держави, але й економічні і культурні умови її реалізації. Члени сім'ї очікують від неї, перш за все, відчуття безпеки і стабільності, що виникають зі взаємного зобов'язання до допомоги. Також члени сім'ї розраховують на дії держави, що сприятимуть зміцненню і раціональнішому застосуванню сімейних зв'язків і зобов'язань.

Ключові слова: неповна сім'я, багатодітна сім'я, соціальна допомога, відділи соціальної допомоги

* * *

УДК 327.5

Самедов Э.
диссертант Института философии,
социологии и права НАНА
(Азербайджан, Баку), arifguliyev@ukr.net

ПОЛИТИКА ТЕРРОРА АРМЕНИИ

Освещаются территориальные притязания Армении к Азербайджанской Республике в самый разгар нагорно-карабахского конфликта с 1988 года. В это период армянские вооруженные силы, а также террористические и бандитские формирования совершили против Азербайджана и её граждан этническую чистку, геноцид, террор, вандализм и прочие преступления.

К вниманию читателя представлены факты террора и оккупации Арменией азербайджанских территорий, имеющие глубокие исторические корни, которая превратилась в современную политику нынешней Армении, а также ряд мер в Азербайджане для исследования этих преступлений.

Ключевые слова: Нагорно-Карабахский конфликт, армянский террор, армянские террористические и бандитские формирования, террористическая политика Армении.

(стаття друкується мовою оригіналу)

Азербайджанская Республика, расположенная на территории Южного Кавказа – это одна из стабильных и быстро развивающихся стран. Но в конце XX века, начиная с 1988 года Азербайджан снова подвергся военной агрессии со стороны Армянской Республики.

В результате была оккупирована одна пятая часть территории Азербайджана, более **20 000** человек убито, более **50 000** человек ранены и стали инвалидами. Свыше одного миллиона людей, ставших жертвами этнической чистки и геноцида, проводимых Арменией в отношении азербайджанцев, были лишены элементарных прав человека и более 25 лет живут, как беженцы и вынужденные переселенцы, в невыносимых условиях [1].

За время оккупации разорены, уничтожены, сожжены дотла более **900** населенных пунктов, более